

Kirja on paljolti kirjeenvaihtoa Tasavallan presidentin (kirjassa käytetty lyhenteitä TP ja UK, miksi ei UKK?) ja hänen kansliapäällikkönsä (AJ) välillä, mikä tapahtui pienillä lappusilla tai asiakirjojen marginaaleihin kirjoittamalla. Vastaavasti keskustelua käytiin viikottaisilla lounailla, mikä olikin harvoja jatkuvia henkilökohtaisia tapaamisia presidentin ja kansliapäällikön välillä. Kansliapäällikkö toimi pääasiassa presidentinlinnan yksinäisyydessä pienen avustaja-kaartin ympäröimänä, mutta olivathan puhelin sekä lukuisat viralliset tapaamiset silti vaikutuskanavana ulkomaailmaan.

Kirjottaessaan kansliapäällikön tehtävistä Jyränki antaa kirjalle narstista leimaa. Tekijä kertoo useassa kohdassa, kuinka hänen kirjoittamansa puhe meni sellaisenaan julkisuuteen eikä presidentti ollut muuttanut puheesta sanaakaan. Oliko sitten syynä juristien, oikeustieteen tohtorien, samanlainen ajatusmaailma vai presidentin kiireet — joka tapauksessa jo tuolloin presidentin kirjallinen aktiiviteetti oli suuntautunut suurelta osin Liimataisen kirjoitteluun.

Jyränki kuvaa hyvin seikkaperäisesti omaa poliittista pitkästä marssiaan puolueesta toiseen. Hän ei oikein ymmärrä paikoilleen jääneitä tovereita vaan arvostelee heitä heidän »pysähtyneisyyden ajastaan» näiden siirtyessä virkauran myötä puolueen vasemmistosta sen oikeistoon. Entisistä vasemmistodemareista vain Ilkka Taipale ja Erkki Tuomioja saavat häneltä synninpäästön. Onko niin, että Robert Michelsin uraputki, demareista fasisteihin, on yleinen »luonnonlaki»?

Kirjan jäsentely asiakokonaisuuksiin, ulko-, talouspolitiikkaan jne. auttaa erityisesti politiikan tutkijoita, valtiosääntöoppineita ja historioitsijoita. Teoksesta löytynee viitteitä maamme lähihistorian tärkeisiin ratkaisuihin Nordekista EEC-sopimukseen tai Suomen puolueettomuusasetaman esilletuloon Suomen ja Neuvostoliiton tekemissä kommuni-keoissa.

Tekijän analyttinen ote auttaa tutkijoita siinäkin suhteessa, että kirjan avulla pystyy todellakin analysoimaan erilaisia tapahtumia; selvittämään osallistujien motiiveja ja näkemään pintaa syvemmälle. Kuitenkin eräänlaisten juorulistojen tekeminen ihmetyttää analyttista lukijaa, eivätkä eräät ilmaukset oikein istu muuten perin asialliseen tekstiin. UKK:n lastenkutsujen henkilöllistöä luettaneen kuten Tiedonantajan vapputervehdyksiä. Tyyliin ei sovi ollenkaan, että kirjan tekijä haukkuu ja solvaa joitakin maamme tunnettuja poliitikoita itse UKK:n suulla. Tällä tavalla kyytiä saavat erityisesti eräät oikeistodemarit ja stalinisti oikeusministeri Erkki Tuominen.

Presidentin vallan analyysissä kirja on ehkä parhaimmillaan. Se lähtee pohtimaan osin myös UKK:n suulla, kuinka senkaltaiseen presidenttikeskeytykseen on jouduttu. Kehityksen alkupisteenä oli II maailmansodan aikainen tilanne ja Rydin presidenttiys, jolloin ulkopoliittikka tuli keskeisesti presidenttivetoiseksi. Kehitys jatkui Paasikiven aikana, vaikka Suomen YK:hon meno ja jäsenyys Pohjoismaiden neuvostossa olikin enemmän silloisen pääministerin kuin Paasikiven aktiivisuuden varassa. Kun tästä aktiivisesta pääministeristä tuli presidentti, niin oli selvää, että ulkopoliittikka oli yhä keskittyneemmin presidentin hallinnassa. Ulkopoliittikan hoito ei perustu yksinomaan Suomen asioihin vaan erityisesti

## MUISTELOITA LINNASTA

Antero Jyränki (1990): *Kolme vuotta linnassa. Muistiinpanoja ja jälkiviisautta*. WSOY, Juva.

Kirjan alaotsakkeeseen sisältyy suomalaisille hyvin harvinaista ironiaa. Dario Fo on sanonut, etteivät hallitsijat kestä ivaa, mutta eipä näytä kansakaan kestävän ironisia hallitsijoi-taan. Jälkiviisautta kirjoittaja sanoo käyttäneensä erityisesti siinä, että hän on itse valikoinut tärkeinä pitämänsä kohdat näistä kolmesta linnan vuodesta tähän teokseen ja jättänyt vähemmän tärkeät mainitsematta. Tässä valinnassa on tietysti suuria ongelmia, mutta kaiken kaikkiaan kirjoittaja on onnistunut valinnoissaan melko hyvin, ja erityisesti kirjan rakenne ansaitsee kiitosta. Jyränki on jaotellut asiakokonai-suudet omiksi luvuikseen, jolloin kyseessä ei ole perinteinen politiikan aikajärjestyksessä etenevä muistelmä tilanteessa, missä muistelijä ei enää paljon muistakaan.

Antero Jyränkiä voidaan pitää poliittisena Cicciolinana, sillä hän todellakin paljastaa omat poliittiset tavoitteensa ja siihen liittyvän kansliapäällikön vallankäytön. Suomessahan politiikassa on ollut varsinaisia Cicciolinoja jo ennen Italian mallia, sillä olihan Jörn Donner vaatteita ja vaatteissa julkisuudessa ehkä ennen kuin Cicciolina oli syntynytään. Jyränki ei yksinomaan puhu kabinettipolitiikasta vaan todella luettelee tällaiseen kabinettipolitiikkaan osallistuneet henkilötkin ja siellä tehdyt päätökset. Paremminkin tässä tapauksessa pitäisi kyllä puhua seminaari- kuin kabinettipolitiikasta.

naapureiden ja erityisesti suuren itäisen naapurin kantoihin. Kun NL:ssa ulkopolitiikan hoito on pitkälti henkilökysymys ja personaaliunionin varassa, niin toki Suomen oli myös tyytyminen tämäntyyppiseen toimintaan. Tämä oli lähtökohhta voimakkaalle presidenttikeskeiselle vallalle. Voimistunut presidenttikeskeisyys ei ollut yksinomaan vaikuttamishalun vaan myös tietynlaisen presidenttihakuisuuden syytä, sillä kuten kirjassakin käy ilmi, lukuisat erilaiset ammattiyhdistysliikkeen, työnantajien ja poliittisten piirien edustajat tulivat alttiisti kysymään neuvoa Tamminiemestä.

Presidenttien vaikutushalu ja -mahdollisuudet tulevat kirjasta hyvin esiin. Erityisesti tämä käy ilmi hallituksia kokoon runnattaessa, mistä varsinkin Karjalaisen hallituksen remonti v. 1971 erityisesti sos. dem. ministereiden osalta on ansiokkaasti kuvattu tässä teoksessa. Tämä prosessi, jolloin presidentti käveli ilmiselvästi sos. dem. eduskuntaryhmän yli, kuvataan erilaisten puhelinsoittojen ja yhteydenottojen tarkkuudella. Tässä yhteydessä poliittinen Cicciolina paljastaa myös omat tavoitteensa:

»Tapa, jolla sosialidemokraattista eduskuntaryhmää painostettiin ja muutenkin kohdeltiin, ei tietenkään ollut korrekki eikä parlamentarismien periaatteen mukainen. Havaitseen itsekin oikeana pitämäni asian vuoksi liukuneeni hyväksymään tämän kohtelun.» (s. 197)

Vastaavasti myös Auran VPK:n tekeminen ja muut hallitusmuodostukset osoittavat melkoista presidentin valtaoikeuksien käyttöä. Ei siis ollut mikään ihme, että hätätilahallitus runnottiin kokoon, sillä sehän oli presidentille siihen aikaan jo rutiinia.

Vaikuttaminen asioiden todelliseen hoitoon eli ministeristöihin oli presidentin yksi ongelma. Toisaalta jo Paasikiven aikana oli tullut käytännöksi, että presidentti tiedotti ministerille tai ministeriöön oman kantansa ja pääministerin tehtävänä oli hankkia hallituksessa enemmistö tämän kannan taakse. Ottaen huomioon presidentin keskeisen aseman hallituksen muodostamisessa ja jopa ministereitä valittaessa ei ole mikään ihme, että tämä käytäntö jatkui Kekkonen aikana.

Joka härillä kyntää, se häristä puhuu. Korkeakoulu-uudistukset, oikeuslaitokseen vaikuttaminen ja valtiosääntöuudistus saavat liian suuren osan tässä teoksessa. Nämä asiat eivät ehkä sellaisenaan ole niin tärkeitä ajatellen teoksen varsinaista »juonta» eli presidentin vallan analyysia ja kirjan alkuosaa, jossa todellakin ansiokkaasti mitään peittelemättä kirjataan ylös tapahtumia ja niiden taustoja.

Jälkiviisaudessaan eli kappaleessa »Kaksikymmentä vuotta myöhemmin» Jyräki sortuu melkoiseen ihmetykseen. Hänen mielestään syksyllä 1981, kun Urho Kekkonen elokuun lopulla joutui luopumaan virastaan, olisi ollut hyvä aika puuttua presidentin valtaoikeuksiin, koska tekijän mukaan tällöin oli maassamme usean kuukauden mittainen interregnum. Tämä ei pidä paikkaansa, sillä kyllä presidentinvalta oli silloinkin samalla instituutiolla kuin tätä syksyä aikaisemmin — presidentin kansliapäälliköllä.

Kun kirjasta puuttuu yksi, puuttuu siitä melkein kaikki. Vieläkään ei tuoda valaistusta siihen, mitä todellisuudessa oli Zavidovo-vuoto ja sen kaikki kerrannaisvaikutukset. Lähettään presidentinkansliasta Jyräki koettaa perustella tietyil-

lä erimielisyyksillä hänen ja presidentin välillä valtiosääntöuudistuksessa. Mutta toki kaikki tai ainakin vanhemmat lukijat vielä muistavat Zavidovo-jutun koukerot. Ehkä tämä asia pitäisi todella tuoda päivänvaloon ja rehabilitoida sijaiskärsijät. Onkohan tämäkin niitä asioita, joista UKK kirjassakin esittää omien kannanmäärittelyjensä ja asioidenhoitamistulkintojensa suhteen, että »saavathan tästä sitten jälkipolvet väitöskirja-aiheita»? Ainakin on todennäköistä, että tätä Jyrängin kirjaa tullaan useissa väitöskirjoissa vielä siteeraamaan.

Jälkipuheissaan tekijä kiittää tekstinkäsittelytekniikkaa, jota ilman kirjaa tuskin olisi syntynyt. Mikä lienee tämä tekstinkäsittelyohjelma, sillä painovirheitä on vallan huikeaa määrää. Kaikista ei varmaankaan voida yksinomaan syyttää tekstinkäsittelyohjelmaa.

RISTO SÄNKIAHO